

Veckans växt v. 30 2011

Morgonstjärna (*Ornithogalum umbellatum* L.)

Morgonstjärna är en lågväxande lökväxt och blir 20-25 cm hög. Från löken utvecklas många gröna blad med vit mittnerv som vissnar tidigt. Blommorna sitter i en kvast med upp till 20 blommor tillsammans. Den blommar under maj-juni. Morgonstjärnan bildar inte lika många sidolökar som sin släkting aftonstjärnan och därför sprider den sig inte lika lätt. De vita stjärnformade blommorna slår ut när solen är framme och i äldre litteratur står det att den blommar mellan kl 11 och 15 när det är solsken. I Alnarps trädgårdars katalog från 1893 heter den "middags mjölkstjärna", och det står att den "öppnar blommorna först vi middagstiden".

Släktet *Ornithogalum* är mycket stort med omkring 200 arter i Europa, Afrika och västra Asien. De tillhör familjen *Asparagaceae*, sparrisväxter. Morgonstjärnan kommer ursprungligen från centrala och södra Europa och området runt Medelhavet.

I Europa började den odlas i slutet av 1500-talet. När den kom till Sverige vet vi inte men Olof Rudbeck den äldre odlade den 1658 på Uppsala Botaniska trädgård. Han odlade i mitten och slutet av 1600-talet tio olika *Ornithogalum* i sin botaniska trädgård i Uppsala. Några av dess var *O. narbonense* (fransk stjärnlök), *O. nutans* (aftonstjärna), *O. pyrenacium* (spansk stjärnlök) och *O. umbellatum* (morgonstjärna). Den första fynduppgiften som förvildad är från Skåne och publicerades av Retzius i *Kongliga Vetenskapsacademiens Handlingar* 1769, "Växer i Lund, Skabersjö".

Släktnamnet *Ornis* betyder på grekiska fågel och *gala* betyder mjölk. Troligen syftar namnet på de vita blommorna. I gamla svenska lökkataloger heter *Ornithogalum* mjölkstjärna. *Umbellatum* betyder flock på latin och syftar på blomställning. I äldre litteratur hittar man morgonstjärnan under namnet *O. angustifolium*. På norska heter morgonstjärna fuglestjerne och på danska kostfuglemælk. Den har haft många svenska namn såsom vårrulilja, flockblommig vårlök och duveträck.

Morgonstjärnan kan förväxlas med den mer sällsynta arten spärrmorgonstjärna *O. divergens*, vars nedersta blomskaft är rakt utstående och kalkbladens spetsar är tvärt uppböjda. Spärrmorgonstjärna är mycket sällsynt och är vildväxande endast på några få platser på Öland.

Andra arter av stjärnlökar som har funnits i odling en längre tid i Sverige är:

O. arabicum, arabisk stjärnlök, odlad sedan slutet av 1800-talet.

O. comosum, början av 1900-talet.

O. kotschyannum, idag *O. lanceolatum*, 1930-talet.

O. longibracteatum, jättestjärnlök, slutet av 1800-talet.

O. narbonense, fransk stjärnlök, 1666.

O. pyramidale, ungersk stjärnlök, under 1800-talet.
O. pyrenaicum, spansk stjärnlök, 1666.
O. thyrsoides, kapstjärna, 1800-talet.

Text och bild: Karin Persson, Pom